

KISASLI ÂŞIK SEFAÎ'NİN AKROSTİŞ HÜKÜMLÜ ŞİİRLERİ*

Dr. Doğan KAYA

Âşık Şiirinde Tür ve Şekil” konusunda Cumhuriyetin ilk yıllarından beri yapılan tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Bütün bunların yanında gün geçmiyor ki âşıklarımız yeni arayışlar ve değişiklikler kaygısıyla yeni örnekler ortaya koymaktadırlar. İşte bunlardan birisi de “Akrostiş Hüküm” olarak adlandırabileceğimiz şekildedir. Bu şiirler, kısmen “Satranç” şiir şekline benzerse de onlardan daha farklı ve daha özel hüviyettedirler.

Akrostiş hükümlü koşmanın ilk örneğini Daimî (İsmail Aydın, Erzincan-Çayırlı, 1932-17 Nisan 1983)'de görmekteyiz. Daimî'nin şiirinde asıl metin, dörtleme tarzındadır yani dörtlüğün her dizesi kendi aralarında kafiyelidir. Dize başındaki kelimelerle oluşturulan hüküm cümlesi, aynı zamanda yedekli dize yani 5. dize olarak tasarlanmış ve böylelikle yedekli şiir vücuda getirilmiştir.

Âşıklar

Elvanı yârine şan veren güzel
Terk eyler yadları yâr diye gezer
Terki zâr âşıklar canından bezer
Olur mecnun gibi sahrayı gezer
(Elvanı terk eyler terk-i zâr olur)

Saklamaz âşıklar sırrını yârdan
Aşkını alamaz bülbül de zârdan
Aşikâr eylerim manayı sırdan
Olur güle hayran bülbül bahardan
(Saklamaz aşkını aşikâr olur)

Güzelin kameti servi dal gibi
Âşiğâ sohbeti tatlı bal gibi
Zülfü yârim turnadaki tel gibi
Dâr olur sanmayın başka dâr gibi
(Güzelin âşika zülfü dâr olur)

Gider nazlı yârim gözler kan ağlar
Onun hasretiyle tende can ağlar

---

* Yayımlandığı yer: *Bilimsel Eksen*, S. 30, Bahar-Yaz 2020, s. 30-43.

Ömrü viran olur aşıkan ağlar
Tarümar olur da her zaman ağlar
(Gider onun ömrü tarmar olur)

DAİMÎ'nin hali yâre bilinse
Derdi hasretine derman bulunsa
Sed-hezar tabiple cerrah gelinse
Olur ya herkeste bir dert bulunsa
(Daimî'nin derdi sed-hezar olur)

Elimizdeki ikinci örnek Bindebir Mahlasını kullanan Yüksel Kılıç (Tokat-
Artova, Doğumu: 12.05.1960)'a aittir. Bindebir'in şiiri koşma şeklindedir ve
şirde Daimî'nin tarzı kullanılmıştır.

Düşer
Sevenlerin yüreğinde yağ olmaz
Gönlü engin olur yüce dağ olmaz
Sevdadan sararır yeşil bağ olmaz
Geçer sevdasından figana düşer

Bazen gerçek görür bazen de hayal
Bazen Mecnun olur değişmez bu hâl
Hülyadan ayrılır yok olur cemal
Geçer hülyasından cihana düşer

Gerçeği söylemek âşığa Haktır
Görmeyen gözlere Hak çok uzaktır
Rüyadan aymazsa büyük tuzaktır
Geçer rüyasından irfana düşer

Gerçek âşık belli olur hâlinden
Yürür Hak yolunda, dönmez yolundan
Deryadan bir damla düşse dilinden
Geçer deryaları ummana düşer

BİNDEBİR mazluma sadık yâr olur
Bakarsın bu yüzden tarumar olur
Dünyadan geçer belki dâr olur
Geçer dünyasından divana düşer

Sevenlerin gönlü sevdadan geçer

**Bazen gerçək bazen hülyadan geçer
Gerçeği görmeyen rüyadan geçer
Gerçek âşık yürür deryadan geçer
BİNDEBİR bakarsın dünyadan geçer
Geçer/ dünyasından divana düşer¹**

Akrostiş hükümlü şiir vadisinde en çok şiir şair 16 şiir ile Kısaslı Sefaî'dir.

Sefaî'nin asıl adı Mehmet Acet olup 1954 yılında Şanlıurfa'nın Kısas köyünde doğmuş; Urfa Devlet Türk Halk Müziği ses sanatçısı iken 2019'da emekli olmuştur.

Yurt içinde ve yurtdışında pek çok etkinliğe katılan ve muhtelif kurum ve kuruluşlar tarafından pek çok ödül alan Sefaî'nin en önemli ödülü ve başarısı; 2015'te "Zakirlik ve Âşıklık" alanındaki çalışmaları dolayısıyla Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) "Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi" kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan "Yaşayan İnsan Hazinele Türkiye Ulusal Envanteri"ne kaydedilmiş olmasıdır. Bu ödül daha önce "Bozkırın Tezenesi" olarak bilinen Neşat Ertaş ile XX. yüzyılın önde gelen âşıklarından olan Şeref Taşlıova'ya verilmiştir.

Hem ses ve saz sanatçısı hem de âşık olan Sefaî, cemlerde zakirlik de yapmaktadır. 20 adet kendisine ait ve derlediği deyişleri TRT Repertuarına kaydettirmiştir. Âşıklık geleneğine hizmet etmesi için çocukları Haydar Acet, Barış Acet, yeğeni İbrahim Demirkol ve köyündeki pek çok gence ustalık yapmaktadır.

Sefaî hakkında 2011 yılında S. Sabri Kürkçüoğlu ve Abuzer Akbıyık'ın birlikte hazırladığı kitap yayımlanmıştır.² Kendisi de 2001 ve 2019 yılında iki kitap yayımlamıştır.³

Sefaî'nin tarzı yukarıda örneğini verdiğimiz şiirlerin tarzından başkadır. Daimî ve Binbebir, dize başlarındaki kelimeleri daha sonra bir araya getirip cümle yaparken, Sefaî, aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere, tam tersini uygulamış, yani önce hükmü vermiş daha sonra hükümde geçen kelimeleri sırasıyla alttaki dizelerin başına getirmiştir. Aşağıda verdiğimiz örnekler edebiyatımıza kazandırdığı ve edebiyatımızda ilk olan örneklerdir.

¹ Doğan Kaya, *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, AKÇAĞ Yay., 4. Baskı, Ankara, 2020, s. 156-161.

² S. Sabri Kürkçüoğlu - Abuzer Akbıyık, *Şanlıurfalı Saz ve Söz Ustası Kısaslı Âşık Sefaî*, ŞURKAV Yayınları, Ankara, 2011, 384 s.

³ Halil Atılğan-Mehmet Acet (Aşık Sefaî), *Harran'da Bir Türkmen Köyü Kısas*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, Yılı: 2001 / Mehmet Acet (Aşık Sefaî), *Osmanlı'dan Günümüze Kısas*, Barış Kitapevi, Ankara, 2019.

Sefaî'nin akrostiş hükümlü şiirleri birim yönünden çeşitlilik gösterir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Dörtlükler,
2. Sekiz Heceli Koşma Tarzında,
3. On Bir Heceli Koşma Tarzında,
4. Yedekli Dörtleme Tarzında,
5. Sicilleme Tarzında.

Sefaî'nin 21 Mayıs 2020'de internet yolu ile şahsıma gönderdiği akrostiş hükümlü şiirleri şunlardır:

1. DÖRTLÜKLER

Elimizdeki iki şiirin ikisi 11 hecelidir. Kafiye düzenleri değişiktir. İlk örneğin kafiye düzeni *abcb*, ikincisi *aaab* şeklindedir

Kerbela çölünde uçan turnalar
Çölünde uçtuğun Şah'ı gördün mü
Uçan kanadına kurban olduğum
Turnalar Pir'ime yüzün sürdün mü

xxx

İlmi Ledün mektebinde okuyan
Ledün ile bülbül gibi şakıyan
Mektebinde türlü kumaş dokuyan
Okuyan can yorulur mu bu yolda

2. SEKİZ HECELİ KOŞMA TARZINDA

Avaz Verir Pervaz Uçar

Avaz verir pervaz uçar
Verir canın serden geçer
Pervaz döner yollar aşar
Uçar arar pir yolunu

Şahtan gelir kanat açmış
Gelir nice yollar geçmiş
Kanadında renkler taşmış

Açmış bulur göl yolunu

Kendini şahinden sakın
Şahin kuşa olma yakın
Dengeli gecede akın
Sakınarak gör yolunu

Rengin seni etmiş düşman
Seni vuran avcı pişman
Etmiş ise her yıl göçmen
Düşman dolu sor yolunu

SEFAİ der bin zar neden
Der be der oldun dem be dem
Bin zâr ile coşup giden
Neden seçti zar yolunu

3. ON BİR HECELİ KOŞMA TARZINDA

Sefâî'nin bu tarzda yazdığı 10 şiiri bulunmaktadır. İlki yedi Ulu ozan (Nesimî, Hatayî, Fuzulî, Yemenî, Viranî, Pir Sultan, Kul Himmet)'in söz konusu edildiği destan niteliğinde bir şiirdir.

Yedi Ulu Ozan

O SEYYİD NESİMÎ dara çekildi
Nesimî nin sözü zara çekildi
Darda vücudundan deri söküldü
Çekildi bir taraf seyir etti ona

Şah HATAYÎ Şah-ı Merdan evlâdı
Hatayi nin Safevidir devleti
Şah-ı Merdan Ali'dendir hikmeti
Evlâdı Pir niyazım var sultana

FUZULÎ'nin ateş sönmez özünden
Ateş yanar Kerbelâ'nın közünden
Sönmez acı yaş dökülür gözünden
Özünden ah çekti hep yana yana

YEMİNÎ'nin dili Ali'yi söyler
Dili her dem Kur'an Şah'ı meth eyler
Ali'yi bilmeyen nebiyi n'eyler
Söyler Kalamullah sığmaz cihana

VİRANÎ'nin dili viran otağı
Dili bülbül mekanıdır dost bağı
Viran gönüllerde yanar çerağı
Otağı nda sabır eyler Süphan'a

PİR SULTAN'dır yedi ulu biridir
Yedisinin piri Bektaş-ı Veli'dir
Ulu divan vardır mahşer yeridir
Biridir gül attı zar etti cana

KUL HİMMET'in hikmet dolu sözleri
Hikmet inden mahrum koyma bizleri
Dolu gönüllerde çoktur izleri
Sözleri Şah ile Şah-ı Merdan'a

Yedi Ulu Ozan yedi Yedullah
Ulu söz SEFAÎ Pir'e eyvallah
Ozan ın sözünde var Kalamullah
Yedullah ayetin okur insana

xxx

Kervancıyım Bir Pazara Ulaştım

Kervancıyım bir pazara ulaştım
Bir çok yerde müşterisiz dolaştım
Pazara kumaşın tamını açtım
Ulaştım sonunda buldum müşteri

O dost dedi pazarlarda işin ne
Dedi hayalin ne başka düşün ne
Pazarlarda ekmeğin ne aşın ne
İşine boş yere gezme her yeri

Yükümün tamamın ben ona sattım
Tamamın eksiksiz mizanda tarttım
Ben ona SEFAÎ göz gönül kattım
Sattım malım daha gezmem serseri

xxx

Ömür Dedığın de

Ömür dediğin de dört mevsim olur
Dört zamanda evvel bahar yaşamak
Mevsim gelir geçer son bahar olur
Olur sa kış ayı en son basamak

Baharı yaşarsın yazından önce
Yaşarsın o günü sevda düşünce
Yazından hesabın inceden ince
Önce ki varlığın o bir *aşamak*
(*aşamak*: geçmişte kalan)

SEFAÎ bunları her insan bilir
Bunları ömründe yaşayan görür
Her insan dünyada mutlaka ölür
Bilirse yarını ona taşımak

xxx

Aşıkların Sevda Vardır Özünde

Aşıkların sevda vardır özünde
Sevdası yürekte gönül gözünde
Vardır her aşığın sazı dizinde
Özündeki ateş yârin elinden

Bülbül bir gül için bekler baharı
Gül için zar eder çoktur efkârı
Bekler dokuz ayı bülbülün kârı
Baharı kararır hârın elinden

SEFAÎ yoluma ektiler diken

Yoluma varmadan yoruldu erke
Ektiler dikenini ben gül beklerken
Diken dolu yolum zarın elinden

xxx

Meğer Bu Terazi Yanlış Tartarmış

Meğer bu terazi yanlış tartarmış
Terazinin darasında hile varmış
Yanlış alıp gram eksik satarmış
Tartarmış kul hakkı onda fazla var

Sorulur kul hakkı mahşer yerinde
Hakkı alacağı varsa birinde
Mahşer suali var kendi dilinde
Yerinde görünür bakar gözde var

Ey SEFAİ Hakk'a çıkar bu yokuş
Hakk'a gitmek elbet doğru bir çıkış
Çıkar bu dünyada olmuş bir satış
Yokuş yüksek dere de var düz de var

xxx

Hoşgörüden Bize Geldi Erenler

Hoşgörüden bize geldin erenler
Bize ışık tutup haber verenler
Geldi dost gönlüne postun serenler
Erenlerin yollarında sevgi var

Her talibe meyve veren dal oldu
Talibe aşk kattı ona yar oldu
Meyve veren mahsulünden var oldu
Dal oldular dillerinde sezgi var

SEFAİ der nefes dolu sazları
Nefes leri muhabbetin tuzları
Dolu gönüllerde kaldı izleri

Sazları nda her makamdan ezgi var

xxx

Bazı Sarhoş Gezdim Bazı Avare

Bazı sarhoş gezdim bazı avare
Gezdim bu âlemde bulamadım çare
Bazen sevdalandım bir güzel yâre
Avare gezende bil ki hüznün var

Bir köşede vardır bir güzel bağım
Vardır o mekanda güzel durağım
Bir güzel sevmişim ona penahım
Bağımda çok çeşit çeşit üzüm var

SEFAİ'yi sakın deli sanmayın
Sakın ola yanlış yola kanmayın
Deli isen akıllıyı anmayın
Sanmayın ki bir makamda gözüm var

xxx

Bilen Demez Diyen Bilmez

Bilen demez diyen bilmez nedendir
Demez çünkü hakka bağlı özü var
Diyen bilmez çünkü baş bir bedendir
Nedendir ki çok çiğ kalmış sözü var

Ah çeker âşıklar ağlaşır her dem
Âşıklar maşuktan uzaktı madem
Ağlaşır gözyaşı döker dem be dem
Her dem ağlar yüreğinde sızı var

Âşıklardır kendi dokur kumaşı
Kendi söyler halkı döker gözyaşı
Dokur bedestanda pazardır işi
Kumaşında nakış desen yüzü var

SEFAİ der neye döndü bu ahval
Neye geldi nere gitti o bahar
Döndü devran kalmadı bir sadık yâr
Bu ahval içinde yanar közü var

xxx

Yediullahlar

Ademi halk edip kendi yarattı
Halk edip Havva'yı onla donattı
Kendisi ruhundan ona ruh kattı
Yarattı Adem-i Safiyullah'tır

Nuh Nebi sözüne az oldu uyan
Sözüne inanıp kelamın duyan
Az oldu gemiye binene ayan
Uyanlar kurtuldu Naciyullah'tır

Musa Tur Dağı'nda oldu bir nişan
Tur Dağında çıkıp hakla konuşan
Oldu bir zamanlar Şuayb'a çoban
Nişandır asası Kelamullah'tır

Nemrut ateşinde yanmadı Halil
Ateşinde suyla balık bir delil
Yanmadı kurtuldu korudu Celil
Halil İbrahim'dir Halilullah'tır.

Meryem'dir annesi İsa peygamber
Annesi pedersiz doğurmuş meğer
İsa bir sır oldu göklerde enver
Peygamberdir nuru hem Ruhullah'tır

Muhammet Mirac'a çıktı Burak'la
Miraca ulaştı yedi durakla
Çıktı müntihaya konuştu Hak'la
Burak'la gitmiştir Resulullah'tır

Elinde Zülfikar Merdan'ım Ali

Zülfükar'la yıktı koca Hayber'i
Merdan'ım Mürteza yoktur benzeri
Ali'dir bir ismi Veliyullah'tır

SEFAÎ der ayrı geldi her biri
Ayrı zamanlarda verdi haberi
Geldi Adem Baba hepsinin piri
Her biri Hak ile hem Sırrullah'tır

xxx

Yarası Var

Bahar gelmiş bülbül niçin zar etmez
Bülbülün gül için har yarası var
Niçin bu sevdası serimden gitmez
Zar etmez sesinde dil yarası var

Bir kelam dinleyim güzel sesinden
Dinleyim sedanı pir nefesinden
Güzel güller açmış hem de hasından
Sesinden bellidir gül yarası var

Bahçıvan göç etmiş virandır bağlar
Göç etmiş bağıban ah çeker ağlar
Virandır SEFAÎ geçti o çağlar
Bağlarım çözülmez kul yarası var

4. YEDEKLİ DÖRTLEME

Bu şiirde ilk dört dize kendi arasında kafiyelidir. Böylelikle dörtleme yapılmıştır. Bunlara beşinci bir dize eklenerek bentler elde edilmiştir.

Elin Dilin Bel

Elin dilin belin yolun özüdür
Dilin belâların esas yüzüdür
Beline sahip ol nefsin gözüdür
Yolunda çalınan aşkın sazıdır
Özüdür Bektaş-i Veli'nin özü

Dört kapıda kırk makam var bilersen
Kapıda sen öz benliğin silersen
Kırkıdan sor birer birer görürsen
Makamında onar onar yürürsen
Var bilersen hakikattir son sözü

Dini dili rengi Hakk'ın ihsanı
Dili ile ayrı vermiş lisanı
Rengi ırkı hep Allah'ın nişanı
Hakk'ın yoktur ayıplama insanı
İhsanında SEFAÎ'nin var közü

5. SİCİLLEME

Bentlerden vücuda getirilen bu üç şiirde her dize kendi arasında kafiyelendirilerek sicilleme yapılmıştır. Bütün şiirlerin her bendi 6'şar dizeden oluşmaktadır. Şiirler 3'er benttir.

Haz ile

Ötesinden haber yoktur sorayım bir söz ile
Haber çıkmaz kimse bilmez gören yoktur göz ile
Yoktur gelen giden çoktur suali var yüz ile
Sorayım ya kulu Allah bağlanmışım öz ile
Bir gün olur gider isem elimdeki saz ile
Söz ile hem kalbim şahit ikrarım var haz ile

Bu sevdıyla diyar gezdim ipliğimi bez ettim
Sevdayla hep gittim geldim ben bu yolu iz ettim
Diyarlarda tellal oldum öz malımdan söz ettim
Gezdim sattım sermayemi birden fazla yüz ettim
İpliğimi kumaş yaptım desenini düz ettim
Bez ettim de yorgun düştüm ben ömrümü güz ettim

Arı isen çiçek topla dillerini bal eyle
Çiçeklerden harman yapıp mahsulünle hal eyle
Topla doku kumaşını ipek ile şal eyle
Dillerini hafz edip kötü sözden lal eyle
Bal eyle ki yağunlara gölge olsun dal olsun

Eyler isen ey SEFAÎ bir nehirde sal eyle

xxx

Yok

Hacla zekat sende yoktur oruç namaz bende yok
Sende ara sende bul ki aradığın Çin'de yok
Yoktur malım zekat verem beş yüz de yok bin de yok
Oruç tutup kibirlenme kötü işler dinde yok
Namazınla hiç sadaka verdiğin bir gün de yok
Bende yoksa Allah şahit içerimde kin de yok

Bir ay oruç tuttum dersin on bir ayı salarsın
Oruç isen ya nedendir kul hakkını çalarsın
Tuttum dersin tutmayanı yolum yolum yolarsın
On bir ayın birisine sataşırısın dalarsın
Ayın biter yıllar geçer sen de bir gün solarsın
Salarsın da ahirette vicdanınla dolarsın

Kamil ol ki insan yüce bir varlıktır göresin
İnsanlarda müşkül varsa hallerini sorasın
Yüce Allah demedi mi bozma kulun arasın
Bir fakirin hanesinde yandır sönmüş çırasın
Varlıktır Hak hem yücedir ona doğru varasın
Göresin bak SEFAÎ der gönlün ile sarasın

xxx

Olur

Aşıklarda sefa yoktur her günü bin zar olur
Sefa görmez ömrü geçer derdi ile var olur
Yoktur meğer soran olmaz dünyası hep dar olur
Her gününde zikir eyler Mevlâ'sından kâr olur
Bir ay bahar olsa eğer onb ir ayı kar olur
Zor olur çile çekmekten döner ise ar olur

Yollar uzak ben yoruldum atım neden koşmuyor
Ben bilmedim felek neden peşimizden düşmüyor

Yoruldum ya bu sevdadan kazan kaynar pişmiyor
Atım yoksa yorulmuş mu engelleri aşmıyor
Neden ise her günüm zar bir birinden şaşmıyor
Koşmuyorsa bir hikmet var acep niçin taşmıyor

Felek bize yara açtı çare tabip bulamaz mı
Yara ile yâre vardım yârim bakıp göremez mi
Açtı gitti bu yarayı felek geri salamaz mı
Çare olup kara bahtım bir gün olsun gülmez mi
Tabip deva bulmaz neden bu yarayı bilmez mi
Bulmaz mı SEFAÎ huzur felek ahım almaz mı

